

ภาค ๕ อำเภอเมือง ร.ศ. ๑๑๖ เป็น ๒๑ อำเภอ ๒ กิ่งอำเภอในวันนี้ (๓)

ผศ. นิตร์ชัย สุกระกาญจน์

อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

(ต่อจากฉบับที่แล้ว)

อำเภอบางขัน

ภายหลังจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๗๕ ประกาศใช้เป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ ทางราชการจึงได้กำหนดให้เมืองต่างๆ ในส่วนภูมิภาคมีฐานะเป็นส่วนราชการตามระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาค ในการนี้จึงให้มีส่วนราชการระดับจังหวัดซึ่งประกอบด้วยจังหวัด อำเภอ ตำบลและหมู่บ้านตามลำดับ

นครศรีธรรมราชปัจจุบันมีฐานะเป็นจังหวัดหนึ่งตามระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาคมีพื้นที่ ๘,๕๔๒.๕๐๒ ตารางกิโลเมตร (ประมาณร้อยละ ๑.๘๘ ของพื้นที่ทั้งประเทศ) มีหน่วยปกครองท้องที่ในกำกับรวมทั้งสิ้น ๒๑ อำเภอ ๒ กิ่งอำเภอ ๑๖๕ ตำบล และ ๑,๕๓๕ หมู่บ้าน แต่ละอำเภอและกิ่งอำเภอมีประวัติและความเป็นมาที่น่าสนใจ

“บางขัน” เป็นอำเภอขนาดเล็กซึ่งตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ราบฝั่งตะวันตกของจังหวัด เนื้อที่ ๓๗๖,๑๓๘ ไร่ (๖๐๑.๖๖๒ ตารางกิโลเมตร) ห่างจากศาลากลางจังหวัดไปทางตะวันตก ตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๔๑๕๑ (บ่อล้อ - ลำทับ) ประมาณ ๘๔ กิโลเมตร

ท้องที่บางขันในสมัยโบราณเป็นป่าทึบ มีไม้เนื้อแข็งขึ้นอยู่ชุกชุม เช่น ไม้เคี่ยม และไม้แดง เป็นต้น หลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีว่าด้วยการตั้งถิ่นฐานของประชากรยังไม่ปรากฏในขณะนี้

“บางขัน” ปรากฏชื่อครั้งแรกในประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช ครั้งที่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงแต่งตั้งปลัดทูลฉลองนามนครศรีธรรมราชเป็น “พระเจ้าขัติยราชนิกมสมมติมหาสุวรัย พระเจ้านครศรีธรรมราช” ได้ทรงกำหนดให้ขุดคลองเชื่อมคลองพา (ซึ่งเป็นสาขาแม่น้ำตาปี) เข้ากับคลองวังหิน (ซึ่งเป็นสาขาแม่น้ำตรัง อยู่ในท้องที่ตำบลบางขัน) เพื่อใช้เป็นเส้นทางสัญจรของราษฎรในพื้นที่ภาคใต้ตอนกลาง (ฝั่งตะวันตก) แต่การขุดเชื่อมไม่แล้วเสร็จเพราะสิ้น

รัชกาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเสียก่อน และ
สองปีต่อมาพระเจ้าขัติยราชนิคมฯ ก็ถูกปลดจาก
ตำแหน่ง

เมื่อมีการจัดระเบียบปกครองท้องที่ของ
เมืองนครศรีธรรมราช ตามพระราชบัญญัติลักษณะ
ปกครองท้องที่ ร.ศ. ๑๑๖ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๐
บางขันมีฐานะเป็นตำบลขึ้นอยู่กับอำเภอทุ่งสง ซึ่ง
มีหลวงพ่่านักนิคมคาม (เที่ยง ณ นคร) เป็นนาย
อำเภอ หลวงพ่่านักนิคมคามได้อาศัยข้างเป็น
พาหนะออกสำรวจตรวจตราท้องที่นี้หลายครั้ง
แต่ครั้งมักต้องค้างคืนในตำบลดังกล่าว เพราะ
หนทางไกลและกันดารกว่าทุกที่ในเมืองนครศรี-
ธรรมราชสมัยนั้น จึงไม่สามารถจะเดินทางกลับได้
ทันในวันเดียว

สาเหตุที่ได้ตั้งชื่อว่า “บางขัน” เนื่องจาก
เมื่อครั้งขอจัดตำบลใน พ.ศ. ๒๔๔๐ หลวงพ่่านัก
นิคมคาม นายอำเภอทุ่งสงสมัยนั้นได้พิจารณาเห็น
ควรรยกฐานะหมู่บ้านซึ่งตั้งอยู่บริเวณห้วยบางขันขึ้น
เป็นตำบล เพราะมีประชากรอยู่หนาแน่น อีกทั้ง
ราษฎรไปมาที่สะดวก การจะแจ้งข่าวคราวและข้อ
ราชการต่างๆ แก่ราษฎรน่าจะกระทำได้ง่ายกว่าหมู่บ้าน
อื่น จึงยกฐานะหมู่บ้านดังกล่าวขึ้นเป็นตำบล
เรียกว่า “ตำบลบางขัน” ตามชื่อลำห้วยสายหนึ่งที่
ไหลผ่านหมู่บ้านและมีต้นขันทันขึ้นอยู่ชุกชุม ครั้นยก
ฐานะเป็นกิ่งอำเภอและอำเภอ ก็ยังคงใช้ชื่อเดิมมา
โดยตลอดตราปัจจุบัน

ครั้น พ.ศ. ๒๕๒๗ ทางราชการได้
พิจารณาเห็นว่าท้องที่ตำบลบางขัน และตำบลใกล้เคียง
มีราษฎรเพิ่มขึ้น เพื่อความสะดวกแก่การรักษา
ความปลอดภัยและการปกครอง จึงยกฐานะตำบล
บางขันเป็น “กิ่งอำเภอบางขัน” ประกอบด้วย
ตำบลลานาว วังหิน และบางขัน ขึ้นกับเขตปก
ครองอำเภอทุ่งสง ต่อมาอีก ๓ ปี (คือ พ.ศ.
๒๕๓๐) จึงจัดตั้งตำบลเพิ่มอีกคือ ตำบลบ้านนิคม

โดยแยกจากตำบลวังหิน ทำให้กิ่งอำเภอนี้มีเขต
ปกครองรวม ๔ ตำบล

ครั้น พ.ศ. ๒๕๕๑๕ กระทรวง
มหาดไทยได้ยกฐานะขึ้นเป็น “อำเภอบางขัน”
ตามประกาศลงวันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๕๑๕

อำเภอถ้ำพรรณรา

“ถ้ำพรรณรา” เป็นอำเภอขนาดเล็ก อยู่
ทางตะวันตกของจังหวัดนครศรีธรรมราชซึ่งเรียก
ว่าเขตลุ่มน้ำตาปี มีพื้นที่ ๑๑๒,๕๐๐ ไร่ (๑๘๐
ตารางกิโลเมตร) อยู่ห่างจากศาลากลางจังหวัดไป
ทางทิศตะวันตกประมาณ ๑๑๑ กิโลเมตร

“ถ้ำพรรณรา” เป็นอำเภอน้องใหม่ของ
จังหวัด เพิ่งยกฐานะเป็นกิ่งอำเภอเมื่อ พ.ศ.
๒๕๓๑ ได้ยกฐานะเป็นอำเภอเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๘
ประกอบด้วยท้องที่ ๓ ตำบล ซึ่งแยกมาจากอำเภอ
ฉวาง คือตำบลคลองเส ตำบลคูสิต และตำบลถ้ำ
พรรณรา

ท้องที่อำเภอนี้เมื่อพิจารณาถึงความเก่าแก่
โดยอาศัยหลักฐานโบราณคดี มีร่องรอยการตั้งถิ่น
ฐานของมนุษย์ในยุคหินใหม่ถ้ำพรรณราหลายชั้น
เช่นชั้นส่วนกระดูกมนุษย์ ขวานหินขัด ภาชนะดิน
เผาสีด้าแดงซึ่งมีลายทาบเชือก อายุประมาณ
๓,๐๐๐ ปีมาแล้ว นี่แสดงว่าท้องที่อำเภอนี้เคยมีผู้
คนอาศัยมาแล้วถึง ๓,๐๐๐ ปีเป็นอย่างน้อย

ชื่อ “ถ้ำพรรณรา” ปรากฏเป็นลายลักษณ์
อักษรครั้งแรกในทำเนียบการปกครองท้องที่ของ
เมืองนครศรีธรรมราช ตามพระราชบัญญัติลักษณะ
การปกครองท้องที่ ร.ศ. ๑๑๖ (พ.ศ. ๒๔๔๐) ใน
ฐานะเป็นตำบลขึ้นอยู่กับอำเภอฉวาง โดยตั้งชื่อ
ตำบลตามชื่อถ้ำที่ภูเขาหินปูนลูกหนึ่งซึ่งมีชื่อว่า
“ถ้ำทองพรรณรา” ที่ถ้ำนี้เคยขุดพบทรัพย์สมบัติที่
มีค่า ทั้งทองแท่ง พระพุทธรูป เครื่องประดับ

พระพุทธรูปในถ้ำทองพรรณรา

ถ้ำขาม และอาวูร์ สันนิษฐานกันว่าเป็นทรัพย์สินของคนโบราณที่เดินทางไปร่วมสร้างพระบรมธาตุเจดีย์ที่หาดทรายแก้ว แต่ไปไม่ถึงเพราะทราบข่าวว่าการสร้างพระบรมธาตุเจดีย์แล้วเสร็จเสียก่อน จึงได้ตกลงสร้างพระพุทธรูปนอนไว้ในถ้ำทองพรรณรา เรียกว่า “พระพุทธรูปไสยาสน์” เล่ากันมาว่า พระพุทธรูปไสยาสน์องค์นี้ เศรษฐีชาวอินเดียสองคน คือชิปริง และชิปรง เป็นผู้สร้าง มีขนาดยาว ๑๑ เมตร สูง ๕ เมตร พร้อมบรรจุของมีค่า เช่น แก้วแหวน เงินทอง ไม้ที่ฐานพระและบริเวณใกล้เคียงเมื่อทั้งสองเสียชีวิตลง ได้มีการสร้างพระพุทธรูปแทนซึ่งทั้งสองไว้ที่เบื้องบาทพระพุทธรูปไสยาสน์และบรรจุอัฐิทั้งสองไว้ด้วย

ล่วงมาถึง พ.ศ. ๒๕๓๓ กระทรวงมหาดไทยได้พิจารณาเห็นว่า ห้องที่ตำบลท่าพรหมรามีประชากรมากขึ้น แต่เส้นทางคมนาคมติดต่อกับตัวอำเภอไม่สะดวก จึงได้ยกฐานะห้องที่นี้เป็นกิ่งอำเภอ เรียกว่า “กิ่งอำเภอลำพรรณรา” เมื่อวันที่ ๑ เมษายน ๒๕๓๓ ใช้ศาลากลางเป็ริญวัดถ้ำพรรณราเป็นที่ทำการชั่วคราว โดยมีนายวิญญาเพชรลาย เป็นปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอคนแรก ต่อมาในวันที่ ๒๔ มกราคม

๒๕๓๔ ซึ่งได้วางศิลาฤกษ์ก่อสร้างอาคารที่ว่าการกิ่งอำเภอลำพรรณราขึ้นในท้องที่หมู่ที่ ๒ ตำบลพรรณรา ซึ่งเป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าปลายรา มีราษฎร ๑๖ รายซึ่งได้เข้าไปจับจองที่ดินในบริเวณนี้อยู่ก่อน ได้พร้อมใจกันคืนที่ดินจำนวน ๑๒๑ ไร่ แก่ทางราชการ นายวิชม ทองสงค์ นายอำเภอฉวางสมัยนั้น เห็นว่าราษฎร ๑๖ รายดังกล่าว มีน้ำใจเกื้อกูลและเห็นแก่ประโยชน์ราชการเป็นสำคัญ จึงได้รวบรวมเงินจากผู้มีจิตกุศลจำนวน ๑๐๐,๐๐๐ บาทมาเฉลี่ยชดเชยค่าผลอาสิน แก่ราษฎรเหล่านั้นในเวลาต่อมา

ส่วนงบประมาณที่ใช้ในการก่อสร้างอาคารที่ว่าการกิ่งอำเภอได้มาจากงบประมาณแผ่นดินปี ๒๕๓๓ จำนวน ๔,๑๘๗,๒๐๐ บาท และงบประมาณจากการแปดบัญชีโดยคุณหญิงสุภัตรา มาศดิตถ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนครศรีธรรมราชและรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี (ในขณะนั้น) จำนวน ๑,๐๒๑,๐๐๐ บาท รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๕,๑๘๘,๒๐๐ บาท โดยมีห้างหุ้นส่วนจำกัดลานสกรู้งเรื่อง เป็นผู้รับจ้างก่อสร้าง

ต่อมาในวันที่ ๗ กันยายน ๒๕๓๘ กระทรวงมหาดไทยได้ประกาศยกฐานะขึ้นเป็น “อำเภอลำพรรณรา”

คณาจารย์หุบเขาช่องคอก อำเภอกุพากรณ์

อำเภอกุพากรณ์

“**กุพากรณ์**” เป็นอำเภอขนาดเล็ก ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของจังหวัดนครศรีธรรมราช มีพื้นที่ประมาณ ๑๗๐,๑๒๐ ไร่ (๑๕๒.๕๐๕ ตารางกิโลเมตร) อยู่ห่างจากศาลากลางจังหวัดไปตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๔๐๓ (นครฯ-ร้อนพิบูลย์) แล้วไปบรรจบกับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๔๑ (ทุ่งสง-พัทลุง) รวมระยะทางประมาณ ๕๕๐ กิโลเมตร

ก่อนจะมีชื่อ “**กุพากรณ์**” ที่องค์นี้เคยมีชื่อว่า “**สามตำบล**” มีฐานเป็น “**ที่**” ซึ่งมีชื่อปรากฏในทำเนียบข้าราชการเมืองนครศรีธรรมราช พ.ศ.๒๓๕๔ คำว่า “**สามตำบล**” มีประวัติเล่าสืบกันมาว่ามาจากการรวมสามหมู่บ้านเข้าด้วยกันคือ “**วังฆ้อง**” “**วังใส**” และ “**วังบุญ**” (หรือนามอบบุญหรือบ้านในวัง)

เล่ากันมาตั้งแต่ ๒๐๐ ปีที่ผ่านมาว่า เมื่อกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าในครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๓๑๐ คนไทยหนีพม่ากันไปทุกทิศ ในจำนวนที่หนีมาทางทิศใต้มีราชินิกุลสองครอบครัวมาด้วย คือ

“**หม่อมเนรใหญ่**” (ต้นตระกูลเนรนนท์) และ “**หม่อมเนรน้อย**” (ต้นตระกูลชัยพลบาล) ทั้งสองครอบครัวพาบริวารประมาณ ๕๐๐ คนอพยพลงมาถึงบริเวณใกล้คลองวังฆ้องในเวลาพลบค่ำของวันหนึ่ง จึงช่วยกันทำเพิงพักเพื่อค้างแรมก่อนจะอพยพต่อ ปรากฏว่าคืนนั้นบริวารที่มีหน้าที่หุงหาอาหารไม่สามารถหาน้ำมาทำอาหารได้ จึงต้องนอนหิวตั้งแต่หัวค่ำ ตกดึกเริ่มได้ยินเสียงกบร้องมาทางทิศใต้ หม่อมเนรน้อยรู้ได้ทันทีว่าน่าจะมีแหล่งน้ำอยู่ไม่ไกลนัก จึงสั่งให้บริวารนำคบจุดไฟส่องทางไปตามเสียงกบร้อง ก็พบลำน้ำใสสะอาด คือ “**คลองวังฆ้อง**” ทุกคนต่างโล่งใจและหวังว่าพรุ่งนี้จะมีน้ำใช้ปรุงอาหาร

ครั้งรุ่งเช้าหม่อมทั้งสองเดินสำรวจบริเวณรอบที่พัก เห็นเป็นภูมิประเทศที่เหมาะสมสำหรับตั้งถิ่นฐานถาวร จึงได้มอบหมายสั่งการให้ห้กร้างถางพง กล่าวคือให้หม่อมไพนารอบบุตรคนโต หม่อมเนรใหญ่พาบริวารไปทางทิศอีสาน เพื่อถางป่าเบิกเป็นนา ทุ่งนาที่เบิกคือ ทุ่งห้วยยาง ห้วยยม และทุ่งวังใส ขณะเดียวกันก็สร้างบ้านเรือนขึ้น

(ปัจจุบันคือ “บ้านเก่าไพนาธร” ให้หม่อมไพบุลย์ (หรือหม่อมบุญ) บุตรคนที่สองของหม่อมเณรใหญ่ พาบบริวารไปทางทิศใต้ ถ่างป่าริมคลองนาหมอบุญ เพื่อเบิกเป็นนา (ปัจจุบันคือหมู่ที่ ๒ ตำบลนาหมอบุญ) ให้หม่อมชัยพลบาล บุตรคนโตของหม่อมเณรน้อยพาบบริวารไปทางทิศตะวันออก ถ่างป่าเบิกเป็นนาที่ หุ้งห้วยหุ่น หุ้งไสใหญ่ หุ้งลานควาย หุ้งข่า และสร้างถื่นฐานบริเวณบ้านต้นเหรียญ ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ท้องที่นี้จึงกลายเป็นชุมชนขึ้นมาอย่างรวดเร็ว

อนึ่งบริเวณที่พักของหม่อมเณรใหญ่ที่วังหม่องนั้น ภายหลังหม่อมถึงแก่พิราลัยทายาทได้อุทิศที่ดินเพื่อให้สร้างวัด เรียกว่า “วัดวังหม่อง” ในคราวนั้นได้สร้างเจดีย์สององค์ไว้ องค์ทิศใต้บรรจุอัฐิหม่อมเณรใหญ่ และองค์ทิศเหนือบรรจุอัฐิหม่อมเณรน้อย นำเสียดายที่เจดีย์ซึ่งบรรจุอัฐิหม่อมเณรใหญ่พังทลายลงก่อนเวลาที่ควร เพราะถูกขุดทำลายไปเพื่อหาพระพิมพ์และทรัพย์สินในเจดีย์

ล่วงมาถึงรัชกาลที่ ๒ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ท้องที่นี้มีชื่อปรากฏอยู่ในทำเนียบข้าราชการเมืองนครศรีธรรมราช พ.ศ. ๒๓๕๔ ว่า “ที่สามตำบล” โดยมีขุนฤทธิ์ธานีเป็นนายที่ ถือศักดินา ๖๐๐ ไร่ มีหมื่นชนะบุรีเป็นรองที่ ถือศักดินา ๓๐๐ ไร่ ต่อมาในสมัยปลายรัชกาลที่ ๓ ท้องที่นี้มีชื่อว่า “ที่ร่อนสามตำบล”

ครั้นถึง พ.ศ. ๒๔๔๐ กระทรวงมหาดไทยได้จัดระเบียบการปกครองท้องที่เมืองนครศรีธรรมราชเสียใหม่ โดยแบ่งท้องที่เป็น ๕ อำเภอ ในจำนวนนี้รวมถึงอำเภอร่อนพิบูลย์ด้วย เฉพาะในท้องที่อำเภอร่อนพิบูลย์ประกอบด้วย “แขวงสามตำบล” ซึ่งต่อมาแขวงนี้ได้เปลี่ยนชื่อเป็น “ตำบลสามตำบล” เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๗ ได้มีพระราชกฤษฎีกาตั้งอำเภอขึ้น โดยมีเหตุผลว่า

เพื่อเป็นประโยชน์แก่การปกครองและความสะดวกของประชาชน จึงแยกตำบลบ้านควนมุด ตำบลบ้านชะอวด อำเภอชะอวด ตำบลควนหนองคล้า ตำบลทุ่งโพธิ์ ตำบลนาหมอบุญ และตำบลสามตำบล อำเภอร่อนพิบูลย์ ตั้งเป็น “อำเภอจุฬาภรณ์” ในกรณีนี้ได้พระราชทานราชานุญาตให้ใช้พระนามสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ เป็นชื่ออำเภอว่า “จุฬาภรณ์” เนื่องในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษาครบสามรอบ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๖ นับเป็นการตั้งอำเภอเป็นกรณีพิเศษที่ไม่ต้องผ่านขั้นตอนการเป็นกิ่งอำเภอ ตั้งที่ว่าการอำเภอที่บ้านไสเรียบ หมู่ที่ ๔ ตำบลสามตำบล

อำเภอพระพรหม

“พระพรหม” เป็นอำเภอขนาดเล็ก อยู่ห่างตะวันตกเฉียงใต้ของจังหวัดนครศรีธรรมราช พื้นที่ประมาณ ๑๕,๓๐๐ ไร่ (๑๘๗.๐๒๖ ตารางกิโลเมตร) อยู่ห่างจากศาลากลางจังหวัดโดยทางรถยนต์ตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๔๐๓ (นกร-ทุ่งสง) ประมาณ ๑๕๕ กิโลเมตร)

แม้ว่าชื่อ “พระพรหม” จะเป็นชื่อใหม่ แต่ชื่อตำบลในท้องที่อำเภอนี้เคยปรากฏในตำนานกัลปนาที่ดินวัดท่าช้าง สำหรับบณะลังการามในสมัยกรุงศรีอยุธยา ตำนานนี้ได้กล่าวว่า บรรดาญาติเหล่ากอของหมอช้างสี่คน คือ หมอไซ หมอแก้ว หมอศรีหมอจัน พรรคพวกของพระท้าวราช พระท้าวศรี มีกำลังมั่งคั่ง กิจเลื่อมใสในพระศาสนา จึงสร้างอารามขึ้น ๕ อารามคือ “...วัดสำคัญไชย ๑ วัดไทรยสามต้น ๑ วัดกึ่งบง ๑ วัดน้ามดำ ๑ วัดตะบาก ๑ วัดหม้าย ๑ วัดจรรภอ ๑ วัดทุ่งกระ ๑ วัดเสมาเมือง ๑” รวม ๕ วัด อารามทั้งเก้านี้ขึ้นอยู่กับสมเด็จพระเจ้าโพธิสมภารผู้เป็นอธิการวัดท่าช้าง อารามหลวงคณะลังการาม...”

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์พบว่า มีบางวัดอยู่ในเขตอำเภอพระพรหม เช่น “วัดกัปปัง” (คือวัดเกาะปง ปัจจุบันเป็นวัดร้าง อยู่ในตำบลท้ายสำเภา) “วัดหม้าย” (อยู่ในท้องที่บ้านทุ่งมาย ตำบลท้ายสำเภา) “วัดน้ำดำ” (หรือวัดน้ำดำ) ไม่ปรากฏชัดว่าอยู่ในท้องที่ใดระหว่างอำเภอพระพรหมกับอำเภอร่อนพิบูลย์

ล่วงถึง พ.ศ. ๒๕๓๗ จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยดำริของนายวงศ์วิบูลย์ กิจวิบูลย์ นายอำเภอเมืองในสมัยนั้นได้เสนอว่า ท้องที่สี่ตำบลในด้านตะวันตกเฉียงใต้ของอำเภอเมืองมีพื้นที่กว้างมีราษฎรหนาแน่น เพื่อการสะดวกแก่การปกครองและการบริการ เห็นควรจัดตั้งเป็นกิ่งอำเภอในที่สุด กระทรวงมหาดไทยจึงแยกท้องที่ ๔ ตำบลมาจัดตั้งเป็น “กิ่งอำเภอพระพรหม” ประกอบด้วยตำบลนาพรุ ตำบลนาสาร ตำบลช้างซ้าย และตำบลท้ายสำเภา ตั้งที่ว่าการกิ่งอำเภอที่ตำบลนาพรุขึ้นกับอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช ตามประกาศของกระทรวงมหาดไทย ณ วันที่ ๓๑ มีนาคม ๒๕๓๗ ตั้งที่ว่าการกิ่งอำเภอที่ตำบลนาพรุโดยมีนายอดุลย์ เกษรสิทธิ์ เป็นปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอคนแรก

ต่อมาวันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๔๐ ด้รับการยกฐานะเป็น “อำเภอพระพรหม” ซึ่งอำเภอนี้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นท้องที่แห่งการเรียนรู้ เพราะมีวิทยาเขตของมหาวิทยาลัยใหญ่ถึงสองแห่งคือ วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรตินครศรีธรรมราชของมหาวิทยาลัยรามคำแหง และศูนย์วิทยบริการภาคใต้ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา รวมทั้งมีวัดเก่าแก่ในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นหลายวัดเช่น วัดพระเพรง วัดท้ายสำเภา และวัดป่าตอ เป็นต้น แต่ละวัดมีโบราณวัตถุที่น่าสนใจ ได้แก่

“วัดพระเพรง” อยู่ในตำบลนาสาร มีเทวรูปพระวิษณุ (พระนารายณ์) สวมหมวกแขกและกุดกอล พระหัตถ์ขวาหน้าทรงถือดอกบัวคุม พระหัตถ์ซ้ายหน้าทรงถือสังข์อยู่ข้างพระโสณี พระหัตถ์หลังทั้งสองข้างหักหายไป มีอายุประมาณครึ่งหลังพุทธศตวรรษที่ ๑๑ เป็นพระวิษณุที่เก่าแก่ที่สุดที่พบในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ปัจจุบันกรมศิลปากรเก็บรักษาไว้ในพิพิธภัณฑวัดพระบรมหาธาตุรวมหาวิหาร (วิหารเขียน)

“วัดท้ายสำเภา” อยู่ในตำบลท้ายสำเภา เคยพบเครื่องเขียนจีนสมัยราชวงศ์ถังและราชวงศ์ซ่งเป็นจำนวนมาก กระจายถึงคลองท่าเรือขึ้นมา ซึ่งแสดงว่าบริเวณนี้เคยเป็นชุมชนเก่าที่สัมพันธ์ทางการค้ากับชนชาติจีนและอินเดียมานาน มีนามสถานที่สะท้อนวัฒนธรรมดังกล่าวหลายแห่ง เช่น บ้านพระพรหม ตำบลนาพรุ (เคยขุดพบเทวรูปฐานพระสยาม และศิวิลิ่งค์ ขณะขุดดินทำถนนจากตำบลนาพรุไปอำเภอลานสกา) บ้านท้ายสำเภา ตำบลท้ายสำเภา (เคยขุดพบสมอเรือและเครื่องถ้วยจีนสมัยราชวงศ์ถังและราชวงศ์ซ่ง) เป็นต้น

“วัดป่าตอ”(วัดร้าง) อยู่ในตำบลท้ายสำเภา มีพระประธานองค์ใหญ่ศิลปะอยุธยาตอนปลายประดิษฐานอยู่ ที่วัดนี้เมื่อคราวเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ (พ.ศ. ๒๓๑๐) ได้มีสมเด็จพระสังฆราช (สี) จากกรุงศรีอยุธยาหนีพม่ามาพำนักอยู่ที่วัดนี้ ภายหลังเมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเสด็จลงมาปราบชุมนุมเจ้านคร พ.ศ. ๒๓๑๒ ได้อาราธนาไปเป็นสมเด็จพระสังฆราชแห่งกรุงธนบุรี สถิตที่วัดหัวไทรใหญ่ (วัดระฆังโฆสิตาราม) และได้ให้อัญเชิญพระไตรปิฎกจากนครศรีธรรมราชไปส่งคายนาจนเสร็จสมบูรณ์ เมื่อสิ้นกรุงธนบุรี สมเด็จพระสังฆราชรูปนี้ยังได้รับการสถาปนาเป็นสังฆราชองค์แรกแห่งกรุงรัตนโกสินทร์อีกด้วย

น้ำตกกรุงชิง สถานที่แห่งอำเภอนบพิตำ

กิ่งอำเภอนบพิตำ

“นบพิตำ” เป็นกิ่งอำเภอหนึ่งในสองกิ่งของจังหวัดนครศรีธรรมราช จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๘ เนื้อที่ ๔๕๐,๐๘๗ ไร่ (๗๒๐.๕๑๖ ตารางกิโลเมตร) ห่างจากศาลากลางจังหวัดนครศรีธรรมราชไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือโดยทางรถยนต์ประมาณ ๔๘ กิโลเมตร

ก่อนมีฐานะเป็นกิ่งอำเภอ ท้องที่นี้เป็นที่รู้จักของผู้คนในเมืองนครศรีธรรมราชมาบ้างแล้ว ในชื่อ “นบพิตำ” ชื่อ “บ้านพิตำ” และ “กรุงชิง” ในตำนานเมืองนครศรีธรรมราชซึ่งจารึกในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชกล่าวถึงเหตุการณ์ในยุคที่พระพนมวัง นางสะเดียงทอง และเจ้าศรีราชา มอบหมายให้ผู้คนไปสร้างป่าเป็นนา ดังข้อความที่ว่า “นางสีวงไส้เอาคนไปสร้างป่าเป็นนา ตำบลหญิงปลัดต่อพั่งตรา นายแก้วตั้งบ้านอยู่กรุงชิง”

สาเหตุที่ได้ตั้งชื่อกิ่งอำเภอนี้ว่า “นบพิตำ” เนื่องจากในพื้นที่หมู่ที่ ๔ ตำบลนบพิตำมีทำนบกั้นน้ำอยู่หลายแห่ง ทำนบนี้อยู่ในที่ต่ำผู้คนจึงพากันเรียกว่า “นบพิตำ” ภายหลังเพี้ยนเป็น “นบพิตำ”

ผู้ที่ทำสวนผลไม้และพืชไร่ในท้องที่บริเวณนี้ต่างได้รับผลผลิตสูง ทำรายได้แก่ตนเองและครอบครัวพอสมควร จึงเป็นแรงจูงใจให้มีผู้คนเข้ามาตั้งถิ่นฐานมากขึ้น จนกระทั่งกลายเป็นตำบลนบพิตำ

อย่างไรก็ดี ถ้าพิจารณาในแง่ภาษา จะพบว่า “นบพิตำ” เป็นภาษาทมิฬ ซึ่งมาจากคำว่า “ทำนบตึร่า” คำ “ทำนบ” แปลว่า สิ่งก่อสร้างที่ปิดกั้นลำน้ำ ส่วนคำ “ตึร่า” แปลว่า ฝั่งน้ำ แปลโดยรวมได้ว่า สิ่งก่อสร้างที่ปิดกั้นลำน้ำหรือฝั่งน้ำมิให้ไหลผ่าน พิจารณาในแง่นี้แล้วก็มีความเป็นไปได้สูง เพราะในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราชได้รับอิทธิพลทางภาษาจากทมิฬ ซึ่งมาจากอินเดียได้ และลังกามาเป็นเวลานานหลายศตวรรษแล้ว แม้ปัจจุบันก็ยังมีการใช้ภาษาทมิฬปะปนอยู่ในภาษาถิ่นนครศรีธรรมราชและภาษาถิ่นได้หลายคำ

ในทำเนียบข้าราชการเมืองนครศรีธรรมราช ครั้งรัชกาลที่ ๒ พ.ศ. ๒๓๕๔ ได้กล่าวถึงท้องที่นบพิตำไว้ว่า “ขุนเดชธานี คุณนบพิตำ นา ๔๐๐ ฝ่ายขวา หมื่นหาญบุรีรองที่นบพิตำ นา ๓๐๐” แสดงให้เห็นว่าในสมัยนั้นท้องที่นี้มีฐานะเป็นตำบลหนึ่งแล้ว

ครั้น พ.ศ. ๒๔๔๑ พระยาสุมนัยวินิต (ปั้น) ข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลนครศรีธรรมราช ได้จัดระเบียบการปกครองท้องที่ในหลายอำเภอ เพื่อให้สะดวกแก่การดูแลทุกข์สุขและการปกครอง ในการนี้ได้รวมตำบลบพิตำ ตำบลไทยบุรี ตำบล ร่อนกะหรอ ตำบลกลาย และตำบลโมคลาน ตั้ง เป็นอำเภอชื่อ “อำเภอกลาย” ขึ้นกับเมือง นครศรีธรรมราช ตั้งแต่นั้นมานบพิตำจึงขึ้นกับ อำเภอกลาย (ท่าศาลา) มาโดยตลอด

ครั้นวันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๘ กระทรวงมหาดไทยได้แบ่งเขตการปกครองท้องที่ อำเภอท่าศาลาเสียใหม่ โดยแยกท้องที่ตำบล บพิตำ ตำบลกรูงชิง ตำบลกะหรอ และตำบล นาแหง เป็น “กิ่งอำเภอบพิตำ” ให้อยู่ในเขตการ ปกครองอำเภอท่าศาลา โดยมีนายเดชา กังสนันท์ เป็นปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอคน แรก ตั้งที่ว่าการกิ่งอำเภอที่อาคารอเนกประสงค์ วัดใหม่ไทยเจริญ(ป่าช้าจีน) หมู่ที่ ๑ ตำบลบพิตำ เป็นการชั่วคราว

อำเภอเฉลิมพระเกียรติ

“เฉลิมพระเกียรติ” เป็นอำเภอขนาดเล็ก ตั้งอยู่ทางตอนใต้ของจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่ง เรียกว่าเขตลุ่มน้ำปากพนัง มีพื้นที่ ๑๐๘.๑๒๕ ไร่ (๑๒๔.๑๔๕ ตารางกิโลเมตร) อยู่ห่างจากศาลา กลางจังหวัดไปตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๔๐๘ (นครฯ - สงขลา) ประมาณ ๓๐ กิโลเมตร

“อำเภอเฉลิมพระเกียรติ” เป็นอำเภอน้อง ใหม่ของจังหวัดนครศรีธรรมราช เพิ่งจัดตั้งเป็น อำเภอเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๘ โดยแบ่งแยกพื้นที่มาจาก สองอำเภอ คือตำบลเชียรเขา ตำบลดอนตรอ และ ตำบลสวนหลวง อำเภอเชียรใหญ่ และตำบลทาง พูน อำเภอรัตนบุรี

ชื่อ “ตำบลเชียรเขา” กิติ “ตำบลดอน ตรอ” กิติ เคยเป็นตำบลในเขตอำเภอปากพนังมา ก่อน ครั้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๐ จังหวัดนครศรีธรรม ราช โดยพระยาสุรราชบุรีธานีศรีเกษตรนิคม (เต่า ศตคุกรมะ) ผู้ว่าราชการจังหวัดสมัยนั้น ได้แบ่งแยก ท้องที่บางตำบลของอำเภอปากพนังออกเป็น “กิ่ง อำเภอเชียรใหญ่” ตำบลเชียรเขาและตำบลดอนตรอ จึงมาขึ้นกับกิ่งอำเภอเชียรใหญ่ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๐

เมื่อกิ่งอำเภอเชียรใหญ่มีประชากรเพิ่มมาก ขึ้น กระทรวงมหาดไทยจึงยกฐานะขึ้นเป็นอำเภอ เมื่อวันที่ ๓ พฤศจิกายน ๒๔๘๐ ต่อมาในช่วง พ.ศ. ๒๕๓๕ อำเภอเชียรใหญ่ได้พิจารณาเห็นว่า ประชาชนในหลายตำบลไม่สะดวกในการไป ติดต่อราชการ ณ ที่ว่าการอำเภอเชียรใหญ่ จึงได้ ไปเปิดบริการงานด้านทะเบียนราษฎรแก่ประชาชน ในท้องที่สามตำบลคือ ตำบลเชียรเขา ตำบลดอน ตรอ และตำบลสวนหลวง ที่ตำบลสวนหลวง ตั้ง เมื่อวันที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๓๕ เป็นต้นมาเพื่อ รองรับการยกฐานะเป็นกิ่งอำเภอในอนาคต โดย กำหนดใช้ชื่อว่า “กิ่งอำเภอสวนหลวงกาญจนภิเษก”

ล่วงถึงต้นปี พ.ศ. ๒๕๓๘ อันเป็นปีที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงครองสิริราช สมบัติ ครบ ๕๐ ปี กระทรวงมหาดไทยดำริจะจัด ตั้งอำเภอใหม่ขึ้น ๕ แห่งทั่วประเทศ จังหวัด นครศรีธรรมราชจึงได้เสนอจัดตั้งอำเภอขึ้นโดยใช้ ท้องที่สามตำบลของอำเภอเชียรใหญ่ ซึ่งเดิม กำหนดจะยกฐานะเป็นกิ่งอำเภอสวนหลวง ให้เป็น อำเภอขึ้นใหม่ในวโรกาสดังกล่าว ครั้นวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๓๘ จึงมีพระราชกฤษฎีกาจัดตั้ง อำเภอขึ้นขึ้น โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๑๑๓ ตอนที่ ๖๒ ก ชื่อว่า “อำเภอเฉลิม พระเกียรติ” พร้อมกับอีก ๔ อำเภอในชื่อเดียวกันนี้ ในจังหวัดน่าน นครราชสีมา บุรีรัมย์ และสระบุรี ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๓๘

วัดมะนาวหวาน วัดสำคัญในกิ่งอำเภอข้างกลาง

เฉพาะอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัด นครศรีธรรมราช ประกอบด้วยท้องที่สามตำบล ของอำเภอเชียรใหญ่ คือตำบลเชียรเขา ตำบลดอน ทราย และตำบลสวนหลวง มาผนวกกับตำบลทาง พูน อำเภอร่อนพิบูลย์ เป็นการยกฐานะเป็นอำเภอ โดยไม่ต้องผ่านขั้นตอนการเป็นกิ่งอำเภอ ได้จัดตั้ง สำนักงานชั่วคราวที่อาคารเรียน โรงเรียนวัดสระ ไทร หมู่ที่ ๕ ตำบลเชียรเขา เปิดทำการวันแรกคือ วันที่ ๖ ธันวาคม ๒๕๓๕ ต่อมาได้สร้างอาคารที่ว่าการถาวรขึ้นและเปิดใช้เมื่อเดือนตุลาคม ๒๕๔๐ โดยมีตราสัญลักษณ์ฉลองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี ประดับไว้ที่อาคารที่ว่าการอำเภอสืบมา

กิ่งอำเภอข้างกลาง

“ข้างกลาง” เป็นหนึ่งในสองกิ่งอำเภอของ จังหวัดนครศรีธรรมราช มีพื้นที่ประมาณ ๑๔๖,๔๕๖ ไร่ (๒๓๒.๕๓๕ ตารางกิโลเมตร) ห่างจากศาลากลางจังหวัดไปตามทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข ๔๐๑๕ (นครฯ-ลานสกา) ประมาณ ๕๐ กิโลเมตร)

คำว่า “ข้างกลาง” ในสมัยกรุงศรีอยุธยา หมายถึงกองกำลังข้างซึ่งทำหน้าที่สนับสนุนการรบ หรือสงคราม มีฐานะเป็นกรมขึ้นกับสมุหกลาโหม นครศรีธรรมราชในสมัยเป็นเมืองเอกครั้งกรุงศรี อยุธยาเป็นราชธานีมีกรมข้างอยู่สามกรม ประกอบด้วย

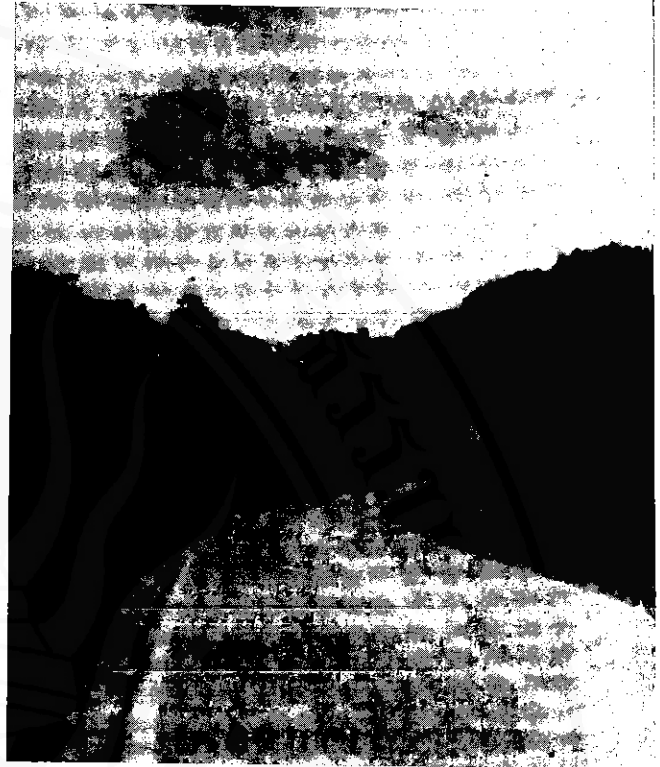
๑. กรมข้างขวา ตั้งอยู่ที่ตำบลท่าทอง อำเภอกาญจนดิษฐ์ (ปัจจุบัน) มีหน้าที่ฝึกและควบคุมช้างป่าที่จับมาได้แถบสามหัวเมือง คือเมืองเวียง สระ เมืองพระแสง และเมืองลำพูน (อำเภอบ้าน นาเดิม) เพื่อใช้ยามสงคราม
๒. กรมข้างกลาง ตั้งอยู่ที่ตำบลข้างกลาง กิ่งอำเภอข้างกลาง (ปัจจุบัน) ทำหน้าที่ฝึกช้างป่าที่ จับได้แถบเทือกเขานครศรีธรรมราช คือพิปูน กะเป็ยด ละอายคลองกุ่ม กวนसान หนองเตย ปากมิน ปากน้ำ วังขวาน ทานพอ บ้านนา และ นากะชะ เพื่อใช้ในยามสงคราม
๓. กรมข้างซ้าย ตั้งอยู่ที่ตำบลข้างซ้าย อำเภอพระพรหม (ปัจจุบัน) ทำหน้าที่รวบรวม ช้างที่ฝึกหัดดีแล้วเข้ามาอยู่ใกล้ตัวเมือง นครศรีธรรมราชเพื่อรอทำศึกหรือเตรียมระดมพล

เฉพาะกรมข้างกลางนับเป็นกรมใหญ่ เพราะมีกำลังคนทำน้ำที่จับข้างมากกว่ากรมข้างขวา และกรมข้างซ้าย โดยมี “หมอไชย” ซึ่งเป็นหมอ เฒ่าผู้ทำหน้าที่จับและฝึกช้างเป็นเจ้ากรม

ล่วงถึงสมัยกรุงธนบุรี สมเด็จพระเจ้าตาก ลินนหาราช โปรดเกล้าฯ ยกฐานะเจ้าพระยานคร (หนู) เป็นเจ้าขัตติยราชนิคมสมมติมหาสุวรย์ พระเจ้านครศรีธรรมราช เมื่อ พ.ศ. ๒๑๑๕ ในการ นี้ได้พระราชทานพระราชอำนาจให้ตั้งอำมาตย์และ เสนาบดีประจำตุศคมภ์ทุกตำแหน่งเท่าเทียมราช ธานี มีกรมต่างๆเพื่อบริหารราชการแผ่นดินถึง ๒๘ กรม เฉพาะกรมข้างกลางมีเจ้ากรมชื่อ “หลวงพิไชยนาเคนทร์ กรมข้างกลาง สักคินา ๑,๒๐๐ ฝ่ายขวา ถือตรารูปคนจีข้าง...สิริกรมข้าง กลาง ฝ่ายขวา หลวง ๑ ชุน ๑๒ หมื่น ๕ รวม ๑๘ คน”

ครั้นถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ มีบุคคล ดำรงตำแหน่งเจ้า กรมข้างกลางถึง ๔ คนติดต่อกัน คือออกหลวงไชยสุรินทร์อินทรเสนา (พ.ศ. ๒๓๒๕-๒๓๖๔) หลวงพิไชยนาเคนทร์ (พ.ศ. ๒๓๖๔-๒๓๘๕) หลวงไชยศรีศิลป์อินทรเสนา (พ.ศ. ๒๓๘๕-๒๔๐๕) และหลวงไชยศรีศิลป์- กลับ (พ.ศ. ๒๔๐๕-๒๔๓๕)

ใน พ.ศ. ๒๔๔๐ กระทรวงมหาดไทยได้ จัดระเบียบปกครองท้องที่นครศรีธรรมราช โดย กำหนดให้มี ๕ อำเภอ รวมทั้งอำเภอฉวาง ในท้อง ที่ฉวางมี ๑๐ ตำบล รวมทั้งข้างกลาง และให้ยุบ ตำแหน่งเจ้ากรมข้างกลางลง ครั้นล่วงมาถึง พ.ศ. ๒๕๑๕ กระทรวงมหาดไทยพิจารณาเห็นว่า ฉวาง เป็นอำเภอที่มีอาณาเขตกว้างขวาง ยากแก่การ บริการและให้ความสะดวกแก่ประชาชน จึงได้แยก ท้องที่บางส่วนของอำเภอนี้ตั้งเป็น “กิ่งอำเภอพิปูน” ต่อมา พ.ศ. ๒๕๓๓ ได้แยกท้องที่อีกส่วนหนึ่งไป เป็น “กิ่งอำเภอถ้ำพรรณรา” อีก ๖ ปีต่อมาได้

เส้นทางข้ามเขาสู่ข้างกลาง ฉวาง พิปูน ถ้ำพรรณรา

ประกาศแยกท้องที่อีกส่วนหนึ่งตั้งเป็น “กิ่งอำเภอ ข้างกลาง” ตั้งแต่วันที่ ๒๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๕

ในประกาศการจัดตั้งกิ่งอำเภอข้างกลาง ของกระทรวงมหาดไทยเมื่อวันที่ ๒๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้ระบุว่าให้มีเขตการปกครองท้อง ที่สามตำบล คือตำบลข้างกลาง ตำบลหลักช้าง และตำบลสวนขัน ตั้งที่ว่าการกิ่งอำเภอที่ตำบลข้าง กลาง ให้ขึ้นกับอำเภอฉวางตั้งแต่วันที่ ๑๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๕ เป็นต้นไป

นี่คือประวัติความเป็นมาของอำเภอใน จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่เริ่มต้นจาก ๕ อำเภอ ตามพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองส่วนท้อง ที่ ร.ศ. ๑๑๖ จนถึงปัจจุบันที่แบ่งส่วนการปกครอง ออกเป็น ๒๑ อำเภอ ๒ กิ่งอำเภอ อันน่าสนใจ และภูมิใจอย่างยิ่ง